

סוכות תשפ"ז

גליון תר"מ

תהלתו בקהל הסידים

דברי תורה, סיפורים ומשלים
מאת המנהל הרה"ח ר' יצחק אהרן קליין שליט"א

שינה בסוכה

דוד המלך כתב בתהלים 'יעלו חסידים בכבוד ירננו על משכבותם'. יש לתמוה האין מגיע דבר זה לחסידים שהם שמחים בכבוד, הרי למדנו הוי בורח מן הכבוד, ומה הקשר עם המשך הפסוק ירננו על משכבותם.

ויש לומר, שהמדובר הוא בחג הסוכות שהם זכר לעניי הכבוד ואז בא המצווה של שינה בסוכה, כמ"ש תשובו כעין תדורו, ולכן יעלו חסידים בכבוד כלומר בסוכה שהוא זכר לעניי כבוד והוא צילא דמהימנותא - בית ה' ששם רוממות א-ל נשמע בגרונו וחרב פפיות בידם נגד החיצונים שאין להם מקום במקום קדוש זה, וכפי שאמרו, די לומר בסוכה בקר"ש שעל המטה פרשה ראשונה בלבד מחמת קדושת המקום. (שמעתי)

מצות שינה בסוכה

יש ליתן הסבר לשבר את האוזן, מדוע הקפידו גם על שינה בסוכה אפילו שינת ארעי שחייב להיות בסוכה, משא"כ אכילת ארעי יכול להיות עפ"י דין גם חוץ לסוכה. עפ"י המעשה שמוכר בגמרא (תענית כד:) שרבה התפלל בתקופת תמוז שירדו גשמים וה' שמע לתפילתו וירדו גשמים, ובליילה בא אביו אליו בחלום ואמר לו מי זה שהטריד את הקב"ה לשנות סדרי בראשית וציוה עליו שלא ישן הלילה במטתו מפני המזיקים, ושינה רבא את מקום לינתו. ולמחרת ראה את מיטתו סמוי חיתוך שחתכו את מקום השינה שלו כי רצו להורגו על שהטריח את הקב"ה וע"י שינה המקום ניצל. ולכן, בני"י בקשו ברה"י וביו"כ כל מיני בקשות פרנסה טובה וכו' ואולי ע"י הטריחו את הקב"ה לשנות ממה שנגזר, לכן משנים מקום לינתם והולכים לישן בסוכה וע"י ינצלו מן המזיקים. (הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל)

ולקחתם לכם ביום הראשון

במדרש תנחומא, 'ראשון לחשבון עוונות'. במסכת ר"ה (יז), הקב"ה מטה כלפי חסד שאם יש לאדם מחצה זכויות ומחצה עוונות מעביר 'ראשון' את העבירה הראשונה שנכנסה לכף העבירות וא"כ יש בכף ההוא פחות עבירה אחת ואז גובר החצי זכויות. אמנם זה טוב כאשר באים להעניש על העבירה, אבל כשעושה האדם אח"כ תשובה מאהבה וכל העבירות נהפכים לזכויות אז מוטב להחזיר העבירה הראשונה לכף שהיה שם כדי שיהיה לו עוד זכיה. וזה 'ראשון לחשבון עוונות', מחשיבים שוב העוון הראשון שיהפך לזכות וע"י להרבות כף הזכויות. (שלמי רגלים)

ואפשר להוסיף מ"ש' במשנה ברה"ה (פרק א' מ"ב): 'ובחג נידונין על המים'. בחג הסוכות כשעשו תשובה מאהבה נדונין על המים - על העבירות שהשליכו למים, כמ"ש (מכילתא ז' ט): 'ותשליך במצולות ים כל חטאתם', ועכשיו נידונין להחליפם לזכויות. (הגאון לבי)

תשובו כעין תדורו

הישיבה בסוכה צריכה להיות דוגמא כיצד להתנהג אח"כ בבית. שאחר שהתרגלו שבעה ימים בצילא דמהימנותא בכבוד ראש ובראיה עילאי מאימת

תיבו תיבו אושפיזין עילאין

בשבת שחל בו סוכות יש להקדים לומר 'תיבו תיבו' לפני אמירת 'שלוש עליכם', והטעם ע"פ הגמרא בסנהדרין (צ"ג) גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת, לכן ראוי להקדים לקבל האושפיזין לפני המלאכים. (דברי יואל)

ולקחתם לכם ביום הראשון

פעם אחת נתאכסן רבי שלום קאמינקא אצל השר שלום מבעלזא בחג הסוכות, ובעת נטילת לולב ראה את השר שלום עומד באויר בעת נטילת ארבעת המינים. והרהר בנפשו אולי זה כח הדמיון, והביט כמה פעמים עליו וראה שזה במציאות, ואח"כ בא לשולחנו של השר שלום ופתח פיו השר שלום ואמר: כתוב 'לנדור נדר להזיר לה', אם אדם רוצה להיות נזיר לה' אז יגיע להתלהבות ממצוות נטילת לולב עד שמקיים 'ולקחתם לכם ביום הראשון', שיקח גם את עצמו ויגביה את עצמו למעלה ראש בעת עשותו המצוה הרמה עד שירקוד באויר. (מהר"ש מבעלזא זי"ע)

סוכה

ר"ת ויאמר ה' ס'לחתי כ'דברך.

(רביד הזהב)

הקב"ה בעצמו שומר על עצי לולב ואתרוג

אמרו חז"ל: אין לך כל עשב ועשב שאין לו מלאך ברקיע שמכה אותו ואומר לו גדל (ב"ר י') על כל המינים שולט המלאך ואומר להם 'גדל'. מלבד ארבעת המינים. שעליהם אין שום מלאך ושר שולט עליהם. אלא הם גדלים אך ורק בהשגחתו ית'. (מגלה עמוקות)

"הושענא למען פארך"

הצדיק הרה"ק מנאדריטשוב זי"ע היה תמיד ממליץ טוב על ישראל, פעם אחת אמר: רבוש"ע מוכרח אתה למחול עוונותיהם של ישראל ואם אתה לא מוחל להם אז אגלה שאתה הולך בתפילין לא כשרים, כי בגמרא כתוב שהקב"ה מניח תפילין וכתוב בהם מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, ואם אינך מוחל להם הרי יש הרבה גוים בארץ, ועפ"י זה יפורש הושענא למען פארך, ופאר זה תפילין כמ"ש 'פארך חבוש עליך' למען כשרות התפילין של ה' ימחול לנו עוונותינו, והוסיפו על זה מאמר חז"ל: בזמן שאדם מצטער, שכינה מה אומרת, קלני מזרועי, קלני מראשי, והואיל ואין יסורים בלא חטא א"כ האדם חטא ואז נפסל תפילין של ה' אם אינו מוחל לו, וזהו קלני מזרועי, זה תפילין של יד, קלני מראשי זה תפילין של ראש, וזה ג"כ פירוש השבח באנעים זמירות, 'פארו עלי' השבח של ה' הוא כתוב בתפילין שלי 'ופארי עלי' השבח של עם ישראל, הוא כתוב בתפילין של ה'.

והיית אך שמח

מה שנאמר בתורה והיית אך שמח זה הבטחה שהתורה מבטיחה שאם ישמח ויגיל בחג הסוכות יהי שמח וטוב לב כל השנה.

(אברבנאל פר' ראה)

השכינה ולכבוד האושפיזין עילאין קדישין שבאו לישיב אתנו אזי צריך להמשיך בהנהגה הזאת גם כאשר שב לביתו, ואין הפירוש שידור בסוכה כמו בביתו, אלא 'תשובו' בבית 'כעין תדורו' כמו שדרתם בסוכה בז' הימים. (נחל יצחק - זוטשקא)

סכך

איתא במשנה מס' סוכה (א,ד) כל דבר שהוא מקבל טומאה אין מסככין בו, וכולן כשרות לדפנות. 'סכך' רומז לתלמיד חכמים שמסככין ומגנינים על העולם ע"י תורתם שמתעסקים בו, והם צריכין להיות נקיים מטומאה כי רק יראת ה' טהורה עומדת לעד ותורה שלומדים שלא בטוהרה נחטפת ע"י החיצונים רח"ל. משא"כ ה'דפנות' שרומז על

אושפיזין דאברהם

וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם

וקשה, אמאי הקדים יעקב לאבותיו, ויוסבר עפ"י מה שאמר לי מורי ורבי מהר"ם שפירא זצ"ל כשהייתי עמו בבית החיים דק"ק לובלין ונסתפק אם ללכת קודם לקברות הגדולים המוקדמים יותר או קודם למאוחרים יותר ולבסוף הלך לקברות המאוחרים יותר ואמר לי שאלה שנפטרו מקרוב עוד קצת קרובים אלינו משא"כ המאוחרים הם כבר רחוקים מאיתנו וזה שהזכיר קודם זכות יעקב שהוא קרוב אלינו יותר מיצחק ואברהם. (שבט הלוי זצ"ל)

רמזי חג הסוכות

ב'סוכות ת'שובו ש'בעת י'מים ר"ת תשבי, לרמז כי אליהו התשבי זכור לטוב משתתף עמו במצות סוכה יחד עם כל האושפיזין בכל יום ויום.

(שר שלום זי"ע)

חג הסוכות בגימטריא לוי"ת ע"ש סוכת לוי"תן בו יישוב הצדיקים לעתיד לבא.

(רבי פנחס מקורין זי"ע)

מחזיקי התורה שמעמידים את הסכך הרומז על ת"ח אף שאינם נקיים לגמרי מחטאים יש להם תקנה ע"י מצוה זו שמחזיקים את הת"ח.

(אמרי אמת)

דופן עקומה

עוד יש רמז מהמשנה (סוכה א,י) בית שנפתח וסיכך על גביו אם יש מן הסכך לכוול עד ד' אמות כשרה דאמרין דופן עקומה. יש אנשים שאינם לגמרי ישרים אלא הם דופן עקומה כמעשהם, אינם ישרים במשא ומתן ובין אדם לחבירו וכיוצא בו אבל הם מסייעים לאלה שיושבים בתוך ד' אמות של הלכה גם הם כשרים בדיעבד. אבל אם הם חוץ לד' אמות שאינם מסייעים לת"ח הנמצאים בתוך ד"א של הלכה אז אינם כשרים. (ד"ע)

ל'ה' שגם אלו שאין בהם תורה ומעש"ט אבל מצפים הם להתקרב לה' ולכן מצרפים אותם כמו החלבנה.

(אך פרי תבואה)

אתגר ר"ת אל תביאני רגל גאווה.

המעשה הזה היה אצל הרה"צ משינאווא ז"ע שבא אחד מבני משפחתו בחוה"מ סוכות והתפאר על כולם כי יש לו אתרוג הדר יותר משל כולם, אמר לו הצדיק הנ"ל: האתרוג שלך אינו כשר, האיש ההוא הלך מיד לביתו והביא את האתרוג שלו והצדיק לקחו בידו והראה לו שהפיטם מחובר

אויף סוכות

איש עני ואין כל מאומה אצלי אבל איעצך ללכת אל הגביר השוכן מול ביתי ובוודאי שתשיג שם לאכול לשובע. והאיש השיב לו: לא באתי לאכול מלחמך ולא לקחת מאתך מאומה. אנכי אברהם אבינו ובאתי לסוכתך שתראה את פני. בשכר מצוות סוכה שקיימת במסירות נפש וביסורים. ותיכף נעלם האיש ואיננו.

(סיפורי חסידים)

בענין ירידת גשמים בסוכה

צדיקים רבים לא נמנעו מלשבת בסוכה. אף שירדו גשמים בסוכה יותר מהשיעור המבואר בשו"ע (שידלפו מים לתוך התבשיל).

מסופר על הרה"ק מצאנז ז"ע שאמר: מוטב אקרא הדיוט ועל מצוות סוכה לא אוותר.

פעם שהה הגרי"ז מבריסק ז"ע במרחץ קרעניץ והתאכסן אצל אחד מחסידיו צאנז שם. והיה בבוקר בעת התפילה ראה הבעל אכסניא שהרב מבריסק מסתכל במראה בשעת הנחת התפילין. וחרה לו מאוד דהלא ה"דברי חיים" ז"ע הקפיד ע"כ מאוד. ולהעיר לו לא רצה מפני כבוד תורתו. ע"כ כשהכין להרב מבריסק את סעודת השחרית. שם הניח במתכוון על השולחן את השו"ת דברי חיים. ובתוכו סימן לתשובה הנ"ל.

והיה כאשר בא לסעוד פת שחרית. וראה את תשובת הדברי חיים. הבין מיד כונת מארחו ואמר לו - הנה. חסיד אתה ולכן אסביר את עצמי לך כלשון החסידים. והוא ע"פ מה שידוע שפעם ירדו גשמים עזים בסוכות ומן הדברי חיים נשאר לישב בסוכה. וכששאלוהו הלא בגמ' איתא דהנשאר בסוכה נקרא הדיוט. ענה הדברי חיים. אהיה הדיוט ובלבד שבסוכה אשאר. כמו"כ אמר אני לך אהיה בור כדברי הדברי חיים בתשובה. והעיקר שאניח תפילין כהלכה.

(שפע קודש - צאנז בשם גאב"ד אנטוורפן ר' א"א רובינשטיין זצ"ל)

מסופר על הרבי מזיכילין הרה"ק ר' שמואל אבא. שישב בתוך סוכתו ונטפו הגשמים על פניו. קם וזעק: מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה. אהבתו הגדולה של הרבי מזיכילין למצוות סוכה הכריעה את הכף והגשמים פסקו.

כן מסופר (מפי עד ראייה) על הרה"ק מבוטשאטש

רפואה שלימה לכל מכותינו, וכן בגאולה וגאלינו גאולה שלימה מהרה למען שמך, כי בכל הדברים האלה יש גם לחצאין אבל אנו מבקשים שיהיה הכל שלימות הגמורה.

(בלבת אש)

"אל תבואני רגל גאווה ויד רשעים אל תנידני"

היצה"ר מתנגב בלב האדם שזכה לאתרוג הדר ושיילם עבדו טבין ותקילין ומכנים בלבו גאות שזוכה מה שלא זכו אחרים, ולכן מזהירו המלה

בעל דעת קדושים. שנכנס לתוך סוכתו והיו גשמים יורדים. קם ואמר: רבשו"ע. יודע אני שלנסותנו אתה בא ואני על משמתי אעמודה! מיד פסק הגשם.

הגאון האדר"ת רבה של ירושלים מתאר חביבות ישיבת סוכה שלו וכלשוננו בספרו:

ומצוות סוכה היתה חביבה עלי עד מאוד וכל קור וכל רוח לא הרפינו ולא גרשוני ממנה שהיתה לי עונג רב בלי תואר בשבתי בה תמיד לילה ויום בלי הרף וכמסמר נטוע הייתי בה.

נשמת הרה"ק מרופשיץ ממצות סוכה

צדיקי דורו אמרו על רבינו רבי נפתלי צבי מרופשיץ ז"ע כי נשמתו היא מן מצוות סוכה בתורה. ובאמת היה עוסק כל השנה במצוות סוכה. ובכל יום היה עושה איזה עבודה בסוכה שלו. ביום אחד היה נועץ יתד בסוכה. יום אחד למד מסכת סוכה וכה היה משפטו כל ימי חייו. ועל כל פנים כל יום מימות החמה היה מזכיר השם סוכה וסיבב דיבוריו עד שבא לדבר מהסוכה.

(עשר צחצחות מערכת ו' - ו')

אתערותא דלתתא גורם איתערותא לעילא

פעם אחת לפני סוכות בא המשמש בקודש שלמון החוזה הקדוש הרבי מלובלין ז"ע ואמר לו שהסוכה כבר על תילה בנויה והרבי כבר יכול לשבת על כסאו. רק שצריכין לסבב ולמשוך החבל מלמטה ואז יתגלגל הגג מלמעלה. היינו כנהוג לפתוח דלתי צירי הגג של הסוכה. ועל זה השיב הרבי: כן. זהו רצוני ומאוויי בל"א: איך זאל דרייען אינטען אין עס זאל זיך אויפמאכען אויבן. לסבב הגלגל מלמטה ויהיה פתוח מלמעלה עכ"ד.

(אבני זכרון)

בימי הסוכות של שנת תרע"ה לא הורגשה שמחת החג בירושלים כבכל השנים. מלחמת העולם הראשונה התנהלה אז במלוא עוצמתה. המצב בארץ-ישראל היה חמור ביותר. הכפז שרר בכל הארץ והפיל חללים, ומגפת הטיפוס, שפרצה בעקבותיה, יחד עם מחלות אחרות עשו שמות בישוב.

בימים טרופים אלה לא היה מקום לשיחה על פכים קטנים של יום-יום, אשר בימים כתיקונם דשו בהם מוזרות בלבנה, כל לב היה דווי וכל ראש

"אתגר" אל תביאני רגל גאווה (בראשי תיבות) והלולב מתחנן ויד רשעים אל תנידני, שלא אפול בידי הבעל גאווה, ואתרוג דומה ללב ולכן כתוב ויגבה לב - גבה לב כי הגאווה באה מלבו של אדם, וגם מקפידים על נקודה קטנה שחורה הפוסלת באתרוג מחציו למעלה, כי בלב האדם אם ח"ו יש איזה חסרון קטן ביותר, זה סכנה לכל הגוף, ורחמנא לבא בעי.

(ילקוט יצחק)

אם לא אעלה את ירושלים

החתם סופר ז"ע היה מהדר אחרי ד' מינים מארץ ישראל והיה דורש הפסוק תדבק לשוני לחכי וכו' אם לא אעלה ר"ת אתרוג, ערבה לולב, הדס, ואם

לא מצא מארץ ישראל אז תדבק לשוני לחכי.

על נטילת לולב

הברכה על הד' מינים הוא על הלולב דוקא, והטעם כי הלולב גבוה מכל שאר המינים.

עוד טעם רמז על התורה המתחילה באות ב' (בראשית) ונגמר באות ל' (ישראל) והנביאים מתחיל בו' (ויהי אחרי) ומסיים בל' (ויצל) הרי אותיות לולב.

(רוקח)

עוד טעם על פי הפסוק בשיר השירים "אמרתי אעלה בתמר" אעלה ר"ת אתרוג ערבה לולב הדס בתמר - כולם נכללים בברכת התמר שהוא הלולב.

לולב ר"ת ויטהר ליבנו ליעבדך ב'אמת.

ולקחתם לכם.. ושמחתם לפני... בסוכות תשבו...

יש לדקדק מה הטעם שהציוויים במצות סוכה כתובים בלשון רבים והציוויים במצות פסח כתוב בלשון יחיד, שבעת ימים תאכל מצות וכן ששת ימים תאכל מצות, לא יראה לך, וכו'.

ויש לתרץ עפ"י דברי הדעת זקנים בעלי התוס', שבמצות סוכה מוזכר הציווי של שמחה שלושה פעמים, ובחג השבועות רק פעם אחת, ושמחת לפני ה' (דברים ט"ז) ובחג הפסח לא כתוב בכלל "שמחה", לפי שבפסח עדיין לא נלקטו הפירות ולא התבואה ואין מה שיגרום שמחה לאדם אבל בשבועות כבר נלקט התבואה נאמר בו פעם אחת שמחה אבל בסוכות שכבר נלקטו לבית גס התבואה וגם הפירות ואז השמחה לבעלים בשלמות, כי בזמן ההוא היה לכל אחד שדות ופרדסים וכרמים ולכן כתוב בסוכות ג' פעמים לשון שמחה.

ולפי זה מוסבר כאן שבפסח אין לבעלים לא תבואה ולא פירות ואין באפשרותו להזמין אורחים לכבדם באכילת סעודת החג וע"כ נאמר בלשון יחיד שבעת ימים תאכל מצות אבל בסוכות שביטו מלא ברכת ה' וציויה ה' להזמין את ארבעה אורחים, הלוי והגר, היתום והאלמנה, כנגד ארבעה שלך, בנך בתך עבדך ואמותך, ואומר ה' אם אתה משמח את שלי, אני משמח את שלך, ולכן נאמר בלשון רבים, ולקחתם, ושמחתם, תשבו, כי כולם יושבים יחד ושמחים יחד.

(שלל רב)

סוכה וד' מינים במדבר

המתבונן בפסוקים בפ' אמור יראה דבר תמוה מאוד (פרק כ"ג פסוק ל"ד) דבר אל בני' לאמר בחמשה עשר יום לחודש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים לה' מקרא קודש כל מלאכת עבודה לא תעשו והקרבתם וכו'. (פסוק ל"ז) אלה מועדי ה' וכו' אח"כ (פסוק ל"ט) חזור שוב אך בחמשה עשר יום לחודש השביעי ולא כתוב "הזה" באספכם את תבואת הארץ תחוגו את חג ה' שבעת ימים וכו' ולקחתם לכם ביום הראשון וכו' ואח"כ (פסוק מ"ב) בסוכות תשבו שבעת ימים וכו' (פסוק מ"ג) למען ידעו דורותיכם.

ויש להבין מדוע חילק הפסוק לשני חלקים את חג הסוכות, בחלק הראשון דיבר רק על חלק היו"ט בלי שום מעשה של סוכות וד' מינים וכאילו גמר הענין באומרו אלה מועדי ה', ואח"כ שוב אך בחמשה עשר וכו' ואז בא החלק השני של ד' מינים ומצוות סוכה, ומה הטעם בזה?

מכה כל הדיקים אלו הובא בס' אור תורה חידוש גדול שבני ישראל במדבר לא היו צריכים לישב בסוכה, כי כל הטעם שאנו יושבים בסוכה היא זכר לעניי כבוד שהיה לישראל במדבר וא"כ להם היה ממש ענני כבוד, ואצלם לא שייך למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים, כי הם ישבו בפועל

ממש בתוך ענני כבוד.

ולגבי מצות ד' מינים הרי כתוב באספכם את תבואת הארץ, משמע שמדובר בארץ ישראל, ולפי זה מובן כל הדיוקים כי בחלק הראשון דיבר משה אל בני ישראל הנמצאים עדיין במדבר ולכן אומר להם בחודש השביעי "הזה", ואז רק מדבר מענין יו"ט האסור במלאכה וענין הקרבנות שמקריבים ביו"ט, ואח"כ בחלק השני מדבר אתם על המצוות שיקיימו בהן הסוכות בהכנסם לארץ ישראל ואז יהיה שייר ישיבה בסוכה וד' מינים ע"כ לא כתוב "הזה".

וכן משמע ברמב"ם בספרו מורה נבוכים חלק ג' פרק מ"ג ומסביר טעם השמחה בצאתם מהמדבר ששם לא היה מקום זרע ותאנה וגפן ורמון וכו', ובאו אל ארץ ישראל אשר היא מקום אילנות נותני פירות.

וכן כתב הארנבאל בפ' אמור שהטעם של ד' מינים ליתן שבח והודאה על אסיפת התבואות שנאספו בזמן ההוא מן השדות, ובפרט ערבי נחל שלא היה במדבר ולכן ציוה ה' כשיבואו אל ארץ נחלי מים ישמחו בערבותיה.

ויש אומרים כי לא שייר מצות סוכה במדבר כי מעל הסוכה היה ענני כבוד ואז דינו כסוכה תחת סוכה שאינו כשר.

(שלל רב)

משחרב ביהמ"ק התקין רבי יוחנן בן זכאי שיהי' לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש ושיהי' יום הג' כולו אסור. (סוכה)

יש להבין מה השייכות בין שני תקנות האלו האמורים יחד כאן במשנה. ויש לפרש שכאשר ראו העם שר' יוחנן בן זכאי עושה תקנה זכר למקדש אז כנראה שהגלות תימשך עוד שנים ארוכות והיו מאוד עצובים ושבורים, על כן תיקן להם מיד עוד תקנה שיום הג' כולו אסור והטעם שמה יבנה המקדש ויאמר לפני שנה אכלנו חדש בתחילת היום (כי לא היה מזבח להקריב חדש) ונטעה לומר שגם אחר בנין ביהמ"ק יהיה מותר בבוקר ובאמת מותר רק אחר ההקרבה של החדש, וזה חזק אותם שעושים תקנה שאולי בשנה הבאה יבנה ביהמ"ק, ולא יתיאשו מהגאולה השלימה בב"א.

(שפת אמת)

איך ייפחד האתרוג לתרי"ג

הובא בבאר היטב ס' תרמ"ה סימן ט': אתרוג בגימטריא תר"י ועם הג' מינים הוא תרי"ג. יהיה מובן לפי מה שכתב במדרש שהג' מינים מרמזים על תורה בלי מע"ט או מע"ט בלי תורה או לא תורה ולא מע"ט. וזה דבר פשוט שאם האדם יש בו תורה ומע"ט ואין מעורר אחרים לעבודת ה' לא יצא ידי חובתו וכמו שפירשו על מאחז"ל אם הרב דומה למלאך ה', תורה יבקשו מפיהו, והקשו ע"ז וכי מי ראה מלאך ה' שיכול לדמות את רבו למלאך, ופירשו שידוע כי מלאך נקרא עומד ואדם נקרא הולך ואם רבו כמלאך שמסכים להשאר עומד ובלבד שיקנה תורה לאחרים וילמד אחרים דרכי ה', אז תורה יבקשו מפיהו, אבל הרב שרוצה להיות הולך ולעלות עוד במדרגות למעלה למעלה אל יבקשו מפיהו תורה כי לא יוכל לקחת מזמנו כדי ללמד אחרים כי רוצה להיות הולך ולא עומד.

וכן מרומז כאן כי האתרוג בלי הג' מינים לא יוצא ידי חובתו ולכן מן הראוי לאגד יחדיו את יתר הג' מינים ולהעלותם על דרך המלך ה', ואז יהיה נחשב לו לתרי"ג.

וכענין זה פירשו מאחז"ל "אם ראשונים כמלאכים אנו ככני אדם ואם ראשונים ככני אדם אנו כחמורים", ופירשו אם הראשונים הסכימו להיות "עומדים" כמו מלאך ובלבד שילמדו אותנו בינה להבין ולהשכיל וכו' אז אנו ככני אדם הצלחנו להגיע

לדרגת בני אדם, אבל אם ראשונים ככני אדם שלא הסכימו להיות עומדים וללמוד אתנו רק רצו להיות הולכים למעלה למעלה אזי אנו נשארו כחמורים שלא חינונו אותנו

(שלל רב עם תוס')

ולקחתם לכם ביום הראשון - ראשון לחשבון עונות. מדוע נבחר יום ראשון של סוכות לראשון לחשבון עונות?

וידוע דברי הקדושת לוי זי"ע שבימים הנוראים חזרו העם בתשובה מיראה ואז נהפכו העונות לשגגות, אבל כשמוגיע סוכות ורואים באיזה אהבה חוזרים בתשובה ומוקיימים מצות סוכה וד' מינים, נהפך העבירות לזכויות וא"כ כדאי לעשות חשבון

לחלי. בבתי-הכנסיות ובישיבות הרבו להתפלל ולומר תהלים, והתחננו להשי"ת שירחם על שארית הפליטה ויחלץ את העיר הקדושה מכובד משא

הצרות שעדו עליה. ובכל זאת אירע משהו שאי אפשר היה לעבור עליו לסדר היום.

מה קרה? עם התחלת הקמת הסוכות מיד אחרי יום-הכפורים נודע כי סוכתו הנפלאה והידועה של הצדיק רבי מוטלה טברסקי נעלמה. סוכה מפוארת זו, שלא נראתה דוגמתה בירושלים של אז, איננה, והצדיק נשאר יושב בסוכה פשוטה. מזה עשר שנים לפני כן הורגלו בני ירושלים לראות את הסוכה הנפלאה של רבי מוטלה, שהפכה לפנינת-חן בעיר-הקודש, והנה היא נעלמה ועקבותיה לא נודעו.

חן עילאי היה שפון על סוכה זו והפליאה את כל רואיה - ספרדים כאשכנזים, פרושים כחסידים. ומעשה ברבה של ירושלים, הגאון רבי שמואל סלנט, שנקלע לסוכה זו בהושענא רבה, ואף שסגי-נהור היה אז ולא ראה אותה, נעצר בהילוכו וסח למשמשו רבי אלי' מרדכי אייזנשטיין: "ריח גן-עדן אני מרגיש כאן". הצדיק רבי חיים ישעיה הכהן, בעמ"ח "מסגרת-השולחן, עבר פעם בחול-המועד סוכות ליד סוכה זו בלכתו לבית-הכנסת וארבעת המינים בידו, הגיח מידו את ארבעת המינים, ניגש לדפני הסוכה מבחוץ, ונישק אותן בדחילו ורחימו. והאדמו"ר הירושלמי רבי דוד'ל בידרמן, שהיה מבקר תדיר בחול-המועד סוכות את רבי מוטלה בסוכתו זו, התרגש פעם באחד מביקוריו ושח לחסידיו-מלווי: "אה! אושפיזין עילאין ומצאין כאן! סוכה עילאית היא זו, מעין סוכה של מעלה!...!"

מה היה טיבה של סוכה זו? במה התבטאה תפארתה המיוחדת, שהשרתה שמחה והרגשת קדושה על כל רואיה? במה היה ייחודה? אמרו: כשעלה הצדיק רבי מוטלה טברסקי מרוסיה לארץ-ישראל הביא עמו את קרשי הסוכה, שקבלם בירושה מאבותיו הקדושים, הצדיקים מצ'רנוביל, חן ויופי זה השתקפו מדפנותיה, ורגש קודש הורגש בצילה.

אחרים אמרו: דפנות הסוכה, שהיו מלאות חיטובים וקישוטים מעשי-ידיו הטהורות של רבי מוטלה עצמו, הן שהפליאו. וזאת למודעי: ידיו של הצדיק רבי מוטלה היו מסוגלות לצייר ציורים

מהעוונות לשעבר שהם עתה מצוות.

עוד יש לפרש כי בימים הנוראים מביא השטן שקים של עבירות ומבקש לקטרג על ישראל ואז נעמדים מולו סגנונים של ישראל ואומרים שאין להתייחס לעוונות שהוא מביא לקטרג, כי הם היו מרומים ומפותים מהשטן, שרימה ופיתה אותם שזה מצוה ולא עבירה, ומצליח לרמותם, וכל העם בשגגה, עונה השטן האם גם בעסקי ממון קל לפתותם והאם יתן איש ממון חשוב על דבר שלא שווה הרבה.

ואז פוסק הבי"ד לנסות את עם ישראל אם אפשר לרמות אותם בענייני ממון, ואז כשיוצאים לשוק לקנות ד' מינים ועל מה שגויים היו נותנין רק כמה פרוטות ועם ישראל משלמים עליהם טבין ותקלין כפל כפלים מערכם האמיתי והסוחרים מהמים אותם והם מתפתים ומשלמים, וכאשר מגיעים עם הד' מינים ביום הראשון של סוכות לביהכ"ס, מיד נסתמים הטענות של השטן, הם קטיגור, וקח סניגור מקומו, וא"כ כך טבעם של ישראל וא"כ העבירות שעשו כי השטן רימה אותם ופיתה אותם שזה מצוות, ואז מוחקים כל עוונותיהם של ישראל ופותחים חשבון חדש מאותו היום ולכן אמרו חז"ל ראשון לחשבון עונות.

(תפארת שלמה)

מעשיות

נפלאים וחיטובים מעשי-אמן, ויודעי חן אמרו, כי יש בציורים הללו צירופי אותיות וייחודים של מעלה, שהענין הגשמית של אנשים פשוטים לא היתה מסוגלת להבינם, ובסוכה זו הפליא בצירופיו, עד שהיו בחיטוביה הרמז והפשט מאוחדים זה בזה.

שבעה קרשים הביא רבי מוטלה עמו כאשר עלה לארץ-ישראל, ושבעת הקרשים הללו קיפלו בתוכם מסכת קדושה שלמה. הם עברו אליו בירושה מאבות אבותיו, ועוד מרבי נחום גאון (אביו של הקדוש רבי אריה ליב אוסטרזצר), שלמד בחברותא עם הבעל-שם-טוב זי"ע"א, הגיעו. הגאון רבי נחום מסר אותם לבנו רבי צבי, אחרי ירשם בנו, הצדיק המפורסם רבי נחום, המגיד מצ'רנוביל ומחבר הספר "מאור-עינים", שהיה תלמידו של הבעש"ט הקדוש. ממנו ירשם בנו, הצדיק רבי מרדכי מצ'רנוביל, ואחריו -רבי יוחנן מרחמסטריווקא, אביו של הצדיק רבי מוטלה דגן, שהביאם לירושלים.

שבעה קרשים קדושים אלה, שזכו להיות דפנות לסוכתם של צדיקי עולם, יצרו את דופן המזרח בסוכתו של רבי מוטלה בירושלים. על כל אחד מהם היתה רשומה ספירה אחת מהספירות הקדושות שבתורת הנסתר: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות. לפי מה שאמרו, רשם את המלים הקדושות האלו בנו של רבי נחום גאון, ואילו רבי מוטלה הוסיף לצידן של המלים תגים קטנים, שאיש לא יכל לקרותם ללא זכוכית מגדלת, וסוד התגים הללו לא היה ידוע לאף אחד. מעשה נכנס פעם לסוכה זו המקובל הגה"ק רבי חיים שאול דוויק, הסתכל במלים ובתגים, שהיו חרותים על הקרשים במזרח של הסוכה, ואמר: "האיר פני המזרח", מאז הבינו הנוכחים, כי סודות גדולים חרותים כאן.

והנה כיון שהגיע חג הסוכות של שנת תרע"ה נעלמה הסוכה, ועמה - כל נפלאותיה, ורבי מוטלה ישב בסוכה פשוטה ככל אדם מישראל.

הפלא היה גדול, ועל אף הימים הקשים היו אנשי ירושלים מסתודדים זה עם זה ושאלה אחת בפיהם: סוכתו של הרבי היכן היא? את הרבי עצמו לא העיזו אפילו המקורבים ביותר לשאול.

חלף לו חג הסוכות ועמו שמחת תורה ואסרו חג, ואילו התימהון של החסידים ואנשי ירושלים כולם על העלמה של הסוכה עדיין לא עבר.

ד' מינים ומצוות סוכה אחר יו"כ והשייכות לענני הכבוד

כתב החיד"א זי"ע בשם הקדמונים שלד' מינים אין שום שליטה לשר עליון רק הקב"ה בעצמו שליט עליהם, וא"כ נקראים הם שרביטו של מלך.

הקדמונים כתבו שתשובה על עבירות במזיד מהני רק לישראל שהם בנים למקום ואב שמחל על כבודו כבודו מחול משא"כ הגויים שהם עבדים

למקום והקב"ה נקרא עליהם מלך, ומלך שנמחל על כבודו אין כבודו מחול, וא"כ ישראל שנמחל להם העבירות ביו"כ צויה אותם ה' על מצות נטילת ד' מינים שהם שרביטו של מלך, כיון שהם נחשבים בנים למקום ואב שנמחל על כבודו, כבודו מחול, וכן יכול להשתמש בשרביטו של אביו, וכן הענין שהיה לישראל במדבר, ג"כ היה שרביטו של מלך כמו"ש ה' אמר לשכון בערפל, וכן והענין מלא את המשכן, ולכן הערב רב נפלטו מן הענין כי אין להם הרשות להשתמש בשרביטו של מלך. כי הם בכחית עבדים ולכן צויה ה' לעשות מצות סוכה וזכר לעניי כבוד.

(בני יששכר)

אויף סוכות

לאחר כמה חודשים בסעודת ההילולא של רבי יחזקאל משינווא ב' לחודש טבת, קם אחד הנוכחים החסיד הישיש רבי ישראל מאיר גוטליב ואמר: "רבותי! סעודה זו היא בעצם גם סעודת הודיה בעבורי, ואילולי שפל מצבנו כיום היה מן הראוי שאערוך סעודה מיוחדת עבורכם. לפני כמה חודשים חלה נכדי שלמה'לי במחלה מסוכנת, הרופאים כבר אמרו נואש לחייו, אך ברוך ד' על חסדיו הגדולים שעשה עמנו, שהנער החלים לחלוטין. ובזה מוצא אני חובה לעצמי לספר לכם, איך היו הדברים ועד היכן מגיעה גדלות הנפש של רבינו רבי מוטלה".

בין היושבים השלך הס, ורבי ישראל מאיר החל בסיפורו:

"הרופאים קבעו, כי כדי להציל את חייו של הנער יש לעשות לו כמה פעמים ביום אמבטיות חמות. אבל... מנין לנו טיפה אחת של נפט או כפס עץ כלשהו בימים טרופים אלו. בצר לי פניתי אל רבינו וסיפרתי לו את מצב הדברים. רבינו מיהר להוליכני אל המקום בו היתה מונחת סוכתו הנפלאה, ואמר לי: מהר נא ישראל מאיר, וקח את כל קרשי הסוכה שלי, והסך בהם מים חמים יום יום כדי להציל את נכדך ממות".

רבי ישראל מאיר גונח וכמעט מתעלף מהתרגשות, והוא ממשיך ברטט: "בתחילה נדהמתי מן ההצעה, אך רבינו גזר עלי בגזירת רב, ובליט ברירה אחרת עשיתי כאשר ציווני. אני ובני הורדנו בזהירות את ה"שמות הקדושים" מן הקרשים, כאשר הרבי עומד כל הזמן על ידינו ומזרזנו במעשינו. אחר כך כתתנו את העצים לגזרים, ובשריפתם הכנו אמבטיות חמות עבור הנער, והצלנו את חייו...".

המסובים ישבו נדהמים למשמע הסיפור מבלי יכולת לפצות פה. זה כבר כמה חדשים שענין העלמות הסוכה טורד את מחשבתם. והנה נתגלה להפתעתם באורח פתאומי סוד הסוכה שנעלמה, וכיצד נמסרה הסוכה הפלאית ע"י הרבי לשריפה כדי להציל את חייו של ילד יהודי.

אחד הנוכחים נזכר בסיפור שארע עם הרבי והסוכה בשנת תרס"ח, כשהגיע לירושלים לביקור הנגיד רבי העשיל גנחובסקי מברדיטשוב, הלה היה ידוע ברכישותיו הגדולות של תשמישי קדושה מיוחדים, וכאשר הגיע לאזניו שמע סוכתו המיוחדת של הרבי, הלך והציע לרבי עבור

פרי עץ הדר.

אמר המקובל האלוני בעל הסולם על זזה"ק: עץ - הוא הצדיק. וכדכתיב היש בה עץ. פרי עץ מה הם פירות העץ? תולדותיהם של צדיקים מצוות ומעשים טובים. הדר - דרשו חז"ל פרי הדר באילנו משנה לשנה.

והנה עתה לאחר עבודת הימים הנוראים שבהם נטהרנו לפני ה'. עתה. ועמך כולם צדיקים. כולם אתרוגים. הדר שבהדר. והשמיענו הכתוב בדרך רמז - באם רוצה אתה לדעת האם מעשיך הטובים תולדותיהם של צדיקים הם. האמנם הפכת להיות אתרוג מובחר? התשובה הוא. כי תלוי הדבר האם הפרי דר באילנו משנה לשנה. האם החלטות ראש

סוכתו סכום עצום, שממנו היו יכולים הרבי וכל משפחתו להתפרנס כל ימי חייהם. - אך הרבי לא רצה אפילו לשמוע על כך.

והנה עתה, כשנזדמנה לרבי מצוה של ספק הצלה מפיקוח נפש, לא פקפק אפילו לרגע אחד, ומסר את הקרשים יקרי הערך בדווקא לשריפה. - צאו וראו עד היכן מגיעה מסירותו של הרבי למצוה בשעתה.

(עפ"י ירושלים של מעלה חלק ב')

מוכר ההדסים המעופף

מעשה נפלא נורא מהגאון הקדוש מוהר"ר ישועה בסיס ז"ל ההמ"ח "אבני צדק" על או"ח ויו"ד:

בעיר תנוס נוהגים מאז לעשות את סוכותיהם בימי החג מעצי הדס אשר יקנו מאת הגויים אשר סביבותיהם המביאים בערב החג אלומות הדס לרוב, ומחיר האלומה היה לכל היותר ארבעה כסף.

ויהי באחת השנים נועצו כל הוגים לב יחדיו לפני החג להעלות במחיר האלומות על אחת שבע, כי האמינו בטח כי כל יסוגו אחר היהודים מלקנות ההדס בכל מחיר אשר יושת עליהם, כי מצות ה' בל יעברו נצח ובל יפירו לעד התורה והמצוה חלילה, לבלתי עשות להם סוכה. ויחליטו כלם לבלתי מכור את אלומת ההדס רק בעד חמשה ועשרים כסף ויעמדו יחדיו בברית.

אחינו היהודים השכימו לקום ערב החג בבקר בבקר לקנות אלומות ההדס ולהכין סוכותיהם בעוד היום גדול כחפצם ורצונם, ואחר יפנו אל שאר צרכי החג והוצאותיו. ובצאתם לשוק למקום אשר ימכרו בו בכל השנים אלומות ההדס מצאוהו מלא וגדוש מפה אל פה בעצי ההדס כברכת ה'. ויחשבו בלבם בלי כל ספק כי בשנה הזאת יוזל מחיר ההדס לפי רוב המצא, ויען אחד מאחינו לבעל האלומה הא לך שנים כסף בעד אלומתך זאת.

אף הוא ישיב אמרו לו. אל תדמה כי עוד תקחנה במחיר הנהוג בשנים החולפות, כי בשנה זו לא תשיגנה רק בעד חמשה ועשרים כסף. הישראלי כשמעו זאת חשב כי בעבור המעיטו המחיר לתת לו שני כסף דבר לו כזאת. ומפני כי נחפו היה לעסקיו הוסיף לתת לו במחירה עוד שני כסף אחרים, כמחיר היותר גבוה, ולא רצה. ויפן מעליו וילך אל נכרי אחר ויתן לו בעד אלומתו ג' כסף.

(ערוגת הבושם)

בסוכות תשבו שבעת ימים וכו'.

מדוע צויה ה' לישב שבעת ימים בסוכה, לא פחות ולא יותר? ואיתא בספח"ק אחד הטעמים לזכר שבועה ענני כבוד שהיה לכל אחד, ארבע לארבע רוחות, אחד מלמעלה ואחד מלמטה ואחד מלפניהם ליישר את ההרים והגבעות ולהרוג נחשים ועקרבים שנמצאים במדבר. וזה הנהיג טעם מדוע תשבו שבעת ימים כי בסוכות הושבתי

השנה ויום כפור. החרטה והקבלה. יחזיקו מעמד עד לשנה הבאה ולא יתפוגגו תוך זמן קצר.

חסרון ב"לכם"

נהוג היה בימים ההם שכל רב בעירו היו לו שני אתרוגים. אחד שנתן לקהל לברך עליו והשני שהיה הדר ביותר החזיק לעצמו בכדי שלא יתקלקל מרוב משמוש ידיים.

ברם ה"נפש חיה" הקפיד שיברכו גם הקהל על אתרוגו המהודר. ונימוקו שבאם אינו יכול להשתלט ע"ע למסור את המהודר לאחרים. סימן שאין הוא בעלים גמורים על האתרוג ושוב יש כאן חסרון ב"לכם". (ימות עולם - ברוקלין תשנ"ח)

ולקחתם - השכינה לתוך הלכ

הרה"ק המגיד מקוונץ זי"ע כשהיה לוקח את ארבעת המינים היה שמח מאוד מאוד ורקד עמהם ואמר נגילה ונשמחה בך ופירוש הדבר כי ד' המינים הם נגד ארבע אותיות של שם הוי"ה ב"ה וב"ש. וכתוב בתורה ולקחתם לכם כלומר שע"י ד' המינים לוקחים כביכול את השכינה בידנו ברשותנו ובתוך לבבנו. ולכן נגילה ונשמחה בך.

(עולם החסידות)

שכר לולב ואתרוג

מי שקונה לולב עם אתרוג וזכה לחיי העולם הזה ועולם הבא ובנים צדיקים שיש להם לב בתורה.

(מהר"ל)

געגועים למצה וללולב

שמעתי אומרים בשם הרב הקדוש מוהר"ר צבי הירש זל"ה. על פסוק (דברים כח. סז) בבוקר תאמר מי יתן ערב זה ערב פסח. שאיש ישראל משתוקק להגיע לליל שימורים. ובערב תאמר מי יתן בוקר זה ליל סוכות. כידוע מהרב הקדוש מבארדיטשוב זי"ע שהיה נעור כל ליל א' של סוכות מחמת געגועים להגיע עת מצוות נטילת לולב.

(אילה שלוחה)

הרה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין זי"ע בספרו מחשבות חרוץ כותב על גודל מעלת היום הושענא רבה. והוא יום ערבה. שיש בו תיקון גם לפושעי ישראל שאין בהם לא טעם ולא ריח מצוות.

זקני הק' מראפשיץ זצלה"ה היה רגיל לומר בכל שנה ושנה קודם ההושענא דהושענא רבה. ידידו שהד' מינים הם כנגד ד' אותיות שם המיוחד ית"ש. וכל זמן שמחזיקים עוד בידו את השם הוי"ה ב"ה יכולים לשפוך שיח לפני השי"ת ולהתקרב אליו עכלה"ק.

(צלא דמהימנותא)

מצות סוכה

וכו' ושם היו שבעה ענני כבוד. (ילקוט יצחק)

סוכה וזכר לענני כבוד.

ויש להבין מדוע צויה ה' לעשות זכר דוקא לענני כבוד ולא צויה לעשות זכר למן ולבארה של מרים, ויש לתרץ כי מן ובאר - אוכל ושתיה, חייב כל אדם שחי על פני האדמה ולכן מאן דיהיב חיי, יהיב מזוני, אבל העננים שהיו רק לכבוד ולתפארת, זה עשה ה' מאהבתו את ישראל כמו"ש זכרתי לך חסד נעוריי וכו' לכתך אחרי במדבר וכו' ולכן אנו עושים זכר לענני כבוד, ועוד יש ליישב כי מן ובאר נהנו מהם גם הערב רב משא"כ ענני כבוד היה רק לפני ישראל, ועוד טעם שאינם עושים זכר למן היות כי בני ישראל התלוננו על זה ואמרו נפשנו קצה בלחם הקלוקל לכן לא צונו לעשות זכר לזה, וכן התלוננו על המים ואח"כ קיבלו מים.

(בני יששכר)

סכה

מרמז על הכשר הדפנות, הס' מוקף מד' רוחות, הכ' מג' רוחות, והה"א משני דפנות ושלישית טפח.

(חיד"א)

המלה סוכה מרמז כ"ו שבאמצעו הוא גמטרי' של שם הוי"ה ב"ה והאותיות ס"ה שבתחילה וסוף הם גמטרי' של שם אד-ני שעולה ס"ה.

בתפילה קודם כניסתו לסוכה "ולחסות (להנצל) מזרם וממטר", שבקשתנו מה' שלא יסית אותנו היציה"ר לפחות מרמ"ח מצוות עשה שהוא זרם או ח"ו לעבור על כל תוסף על רמ"ח ויהיה רמ"ט - מטר.

"סוכה תהיה לצל"

פסוק זה בא לרמז שהאדם צריך להרגיש תמיד בצל התורה בכל דרכיו שיהיה כל צעד ושעל על פי תורתנו הקדושה, וכן חייב שיהיה ג' דפנות לרמז על התורה שמחולקת לשלושה חלקים א, תורה ב, נביאים ג, כתובים, גובה הסוכה לכה"פ עשרה טפחים לרמז על עשרת הדברות הכתובים על שני לוחות הברית, חובת ישיבת סוכה ביום ובלילה לרמז על לימוד התורה שנאמר בה והגית בה יומם ולילה, וכן נשים פטורות מסוכה כמו שפטורות ממצות תלמוד תורה.

(כד הקמה)

"סוכה" ר"ת ס'ומך ו'עוזר כ"ל הנופלים, לרמז כי המקיים מצות סוכה, הקב"ה עוזרו ומעמידו ומחזיקו ביד ימיו, וכן ר"ת סוכה ס'ובב וממלא כ"ל העולמות, וכן ר"ת ו'יאמר ה' ס'לחתי כדברך.

(בני יששכר)

ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון. (תהלים)

שני מצוות יש שכל גופו נכנס במצוה. א. מצות סוכה שכל גוף האדם נכנס בסוכה. ב. מצות ישוב ארץ ישראל, וזה הכוונה ויהי בשלם - כל גופו השלם סוכו, נכנס לסוכה, ומעונתו בציון, היינו שדר בארץ ישראל.

סוכה - אות ראשון ואחרון בגימטריא א-ד-נ-י והאותיות האמצעיות ו-כ כמנץ הוי"ו ב"ה, וזה כי יצפני בסוכו - השם הקדוש צפון בסוכה.

(ילקוט יצחק)

ושמחתם לפני ה' אלוהיכם שבעת ימים

בסוכה י"ג אמר ר' יהושע ב"ח, כשהיינו שמחים בשמחת בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו, וקשה איך אפשר לראות שינה בעינים הרי אם הוא ישן איננו רואה כלום, ויש לתרץ שאמרו חז"ל ישוב בטל כישן דמי, וכאשר הוא יושב בטל אז עיניו פקוחות ויכול לראות הכל, וזה שאמרו לא ראינו שינה כי לא הגיענו לידי בטול זמן שנחשב כישן בעינים פקוחות כי עסקו שם כל הזמן בעבודת ה' ולא ישבו בטל אף רגע אחד.

(חתם סופר)

וה' ברח את אברהם בכל - זו סוכה (מדרש)

באחד מימי חול המועד פנה הגר"א זצ"ל אל תלמידיו בשאלה מהיכן ההוכחה מפסוק זה שאברהם אבינו קיים מצות סוכה? משלא קיבל תשובה, ענה בעצמו, "בכל" ר"ת ב' - בסוכות תשבו שבעת ימים. כ' - כל האזרח בישראל ישבו בסוכות. ל' - למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל.

(דברי אליהו)

מצטער פטור מן הסוכה

מדוע המצטער פטור אותו ממצות סוכה דוקא ולא מצונו במצוות אחרות שהמצטער פטור? ויש לתרץ כי כאן צויה ה' "למען ידעו" ומי שרוי בצער אין לו ישוב הדעת ולא יוכל במילא לקיים "למען ידעו ולכן פטרו אותו.

(חידושי הרי"ם)

ושמחתם לפני ה' אלוהיכם שבעת ימים

שמחה של יו"ט היא שיהי' אוכל ושותה ומאכיל את העניים על שולחנו ולא די בזה שמאכיל את אשתו וילדיו (חז"ל) ובזה"ק מובא שמי שאינו מהנה את העניים והנצרכים מסעודת יו"ט מקפידין עליו מהשמים אבל בשבת אם לא הביא אורחים אל שולחנו, אין עליו קפידא, ובזה פירשו לשון המשנה: "אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד" שההבדל בין יו"ט לש"ק הוא אם האדם אוכל לבד בלי אורחים, שביו"ט יש קפידא אם אוכל נפש לבד בלי אורחים, אבל בשבת אין קפידא לאכול לבד בלי אורחים.

(בשם האר"י הק')

סוכה - סוגלה לאריכות ימים

בפסוק מוזכר כל האזרח בישראל ישבו בסוכות "אזרח בגימטריא "גבורה" ובתהלים אמר דוד ואם נגבורות שמונים שנה לרמז על ישיבת סוכה שסוגלתה לאריכות ימים.

(הרה"ק מרופשיץ זי"ע)

כי בסוכות הושבתי... בהוציא אותם מארץ מצרים. נשאלת השאלה א"כ שהוא זכר למה שנעשה בשעת יציאת מצרים אז היה חודש ניסן וא"כ מדוע אנו עושים סוכה בחודש תשרי,

וכתבו המפרשים, כי אילו היו עושים סוכה בניסן לא היה ברור שנעשה זכר למה שנעשה ביציאת מצרים כי הרבה אנשים עושים בקיץ סוכה להגן מפני החמה אבל עכשיו שמגיעים עונת הגשמים ועושים סוכה אז ברור שנעשה לשם מצוה.

ויענה כי לא תשיג רק במחיר כ"ה כסף. ובראות הישראלי כי גם הראשון גם השני לא רצו למכור במחיר זה, פנה עוד אל יתר הנכרים המוכרים וירא כי כלם שפה אחת ודברים אחדים, כי לא ימכרו פחות מן כ"ה כסף, הבין בטח כי כלם קשרו קשר בוגדים לבל ימכרו האלומה פחות מכ"ה כסף, ויצר לו מאד וביותר צר לו על יתר אחינו בני ישראל הדלים והאביונים אשר לא תשיג ידם לשלם מחיר גדול כזה.

וילך מיד אל רבינו הגדול מוהר"י בסיס זצ"ל ויספר לפניו את כל הנעשה ואת הקשר אשר קשרו על אחינו בני ישראל, וכי עיני כל ישראל עליו למען יתקן את הדבר בכוחו הגדול ובפעולותיו הנוראים הרב כשמעו חרה לו מאד, ויבטיחהו כי בעבור שעות אחדות ישוב המחיר כיתר השנים ואל ידאג מאומה. ומיד יצא הרב בכבודו ובעצמו למקום ממכר ההדס וישאל לבעל האלומה כמה תבקש בעד אלומתך? ויענהו אחת אדבר כי מחירה כ"ה כסף, ויאמר לו הרב הא לך מחירה כאשר דברת, רק שא מחר את האלומה אל ביתי והעלנה לעלייתי. ויקח את הכסף מידי הרב וילך אתו, ויהי אך נתן את רגליו על מדרגת העליה, וישא הרב את עיניו לשמים ויתפלל אל ה' להיות הנכרי עולה יחד עם אלומתו בתוך אויר הרקיע להיות לנס ולפלא בעיני כל העמים ורואים אותו ולבבם יכנע ולא יסיפו לעשות סרה עוד, וכן היה כי הנכרי בעל האלומה גבה למעלה ויעל באויר הרקיע ויגבה מאד, עד כי נראה ברוב גבהו לעוף קטן בצורת אדם, ויהי לפלא בעיני כל רואיו, ולא ידעו מה הוא העוף הזה בצלם אדם בלי כנפיים, ועל שכמו משא.

וילכו ויגידו לבית המלך, ויצא גם המלך החוצה וירא את המראה הנורא הזה ויתמה מאד, ויאמרו לו עבדיו אין זה כי אם מעשה רב היהודים כי הוא מפליא לעשות וכבר נודע בשערים נוראות פעולותיו.

והגר"א זצ"ל הסביר כי ידוע שכאשר עשו בני ישראל את העגל נסתלקו ענני כבוד ואמר ה' הנה אנשי שולח מלאך לפניך שילך עם בני, ומשה רבנו ביקש שלא יעשה ה' ככה, כמ"ש אם אין פניך הולכים אל תעלינו מזה, ונתרצה ה' לעמו אח"כ וחזרו הענני כבוד ע"י בניית המשכן שהי' כפרה על חטא העגל וזה היה בט"ו לחודש תשרי, כי ממחרת יו"כ שירד משה מן ההר ואמר להם להביא נדבות למשכן, וזה היה ב"א תשרי והם הביאו נדבות ב' ימים - בבוקר בבוקר (2 בקרים) ב"ב ובי"ג תשרי, וביום י"ד תשרי הכריזו שלא יביאו יותר נדבות כי יש די והותר, וביום ט"ו תשרי התחילו בבניית המשכן וחזרה שכינה לישראל עם הענני כבוד, ולכן צויה ה' לנו לעשות סוכה בט"ו בתשרי זכר לענני כבוד שחזר שוב לישראל בט"ו בתשרי אחרי שנסתלק בחטא העגל.

(הגר"א זצ"ל)

ענני כבוד לאחר חטא העגל

עפ"י מה שכתבנו בדעת הגר"א זצ"ל שכאשר חטאו בעגל נסתלקו ענני כבוד, הקשו המפרשים מפסוק מפורש (בנחמיה ט' - י"ח י"ח) עמוד הענן לא סר מעליהם ביום, ועמוד אש בלילה וכו' וכן במדרש במדבר פ' כ'.

ותירץ בס' טעמא דקרא (מהגאון ר' חיים קניבסקי זצ"ל) שיש הבדל בין עמוד אש ועמוד ענן שנשארו להם, לבין ענני כבוד שהיה מסביבם שנסתלקו להם לאחר החטא.

האזרח להוציא את הנשים. (גמרא)

יש מקשים הרי סוכה היא מצות עשה שהזמן גרמא וא"כ מדוע צריך פסוק מיוחד ללמוד מהאזרח להוציא את הנשים הרי הם ממילא פטורות ככל

מעשיות

חיש מהר שלח המלך להרב הנ"ל מרכבה מפוארה עם שרים נכבדים לבוא עמיהם במרכבה, ויבואו השרים ויגידו להרב לאמר, כה אמר המלך אל נא תמנע מהלוח אלי. ויקם הרב תכף וילך עמיהם על המרכבה, וישקף המלך בעד החלון וירא והנה בא הרב, ובטרם יקרב הרב לבוא אל המלך עמד המלך לקראתו בכבוד גדול, ויושיבהו לימינו על כסא נכבד, ואחר דבר אליו לאט ויאמר לו יואל כבודו להודיעני מי הוא זה ואי זה הוא האדם המעופף וידא כעל כנפי רום לעלות מעלה מעלה עד לב השמים, והמשיא על שכמו הנהו?

פני הרב צהלו על זאת ויענהו, גם בעיני יפלא איך היתה כזאת, כי זה האיש המעופף קניתי ממנו אלומת ההדס, ואמרת' לו לשאת אותה ולהעלותה לעלייתי כנהוג. ואז עלה על מדרגות העליה עד לעת כזאת, והינו עולה באוויר מעלה מעלה ולא ידעתי מה היה לו.

המלך נתאמת אצלו אז, כי מאת הרב היתה זאת. ויאמרו אל הרב ידידי ידעתי ידעתי בטח כי אתה סבות את כל זאת, ועתה אל תירא חי נפשי רק אל תכחד ממני להגיד לי מה זה ועל מה זה.

אז אמר הרב אל המלך, הלא האיש המעופף ירד עתה ויבא לפני המלך ויגד לאדוני את כל אשר נעשה, עודם מדברים בזה וירד המעופף ויבוא לפני המלך ויגד לו את כל אשר קרהו, כי מאז דרך על מדרגות העליה רוח אל נשאתהו למעלה עד לב השמים ואין מידה מציל. רק לעת כזאת אשר הורידתהו כיורד על שלב הסולם ותנהלהו הלאה עד בית המלך. גם הגיד אז לפני המלך הקשר אשר קשרו יחד לבלתי מכור את אלומות ההדס פחות מכ"ה כסף.

ויהי כאשר שמע המלך התפלא מאד על מפעל הרב הנורא, ועל כל הגוים חרה אפו על עשותם זאת, ויצו להעביר קול בתוך העיר כי מחיר האלומות יהיה כמאז, וישלח את הרב בכבוד גדול ולכל היהודים היתה אורה ושמחה.

מצות עשה שהזמן גרמא.

ועוד קשה אמאי באמת נשים פטורות הרי אף הם היו באותו הנס של ענני כבוד, ובאמת זה יכול להיות תירוץ על הקושיא הקודמת שבלי הלימוד מהאזרח הייתי אומר שהם הנשים ג"כ חייבים בסוכה כי אף הם היו באותו הנס, לכן צריך הלימוד מהאזרח שהם פטורות, ובאמת מדוע?

ויש ליישב לפי מה שכתב הפנים יפות זי"ע שלנשים לא הי' חלק בעשיית המשכן כי הוא נעשה לכפר על העגל והרי נשים לא חטאו בעגל, ולפי מה שכתב הגר"א שמצות סוכה הוא לזכר ענני כבוד שחזרו ע"י עשיית המשכן א"כ מובן שנשים פטורות כי אין להם שייכות לבניית המשכן שהי' כפרה על העגל שבו לא השתתפו הנשים.

(עין אליהו)

מצוה קלה וסוכה שמה

חז"ל אמרו שלעתיד לבוא יבואו אומות העולם ויאמרו למה לא נתן ה' להם את התורה, הם מוכנים לקבל התורה, ואז אומר להם ה', מצוה קלה יש לי וסוכה שמה לכו לקיים מצוה זו.

ואז כל אחד עושה סוכה בראש גגו והקב"ה מוציא חמה מנרתיקה וחם להם בסוכה ואז הם יוצאים ובוועטים בסוכה, ומקשה בגמרא הרי מצטער, פטור מן הסוכה, ועונה הגמרא, אמת שהוא פטור אבל אין צריך לבעוט בה וזה זלזול רב במצוה.

וקשה א. הרי הסוכה עשויה לצל ומדוע צריך לצאת ממנה ועוד ב. מדוע עושים הם סוכה בראש הגג ולא על הרצפה בחצר ביתם.

ויש לפרש כי הגויים לא מוכנים לארח אורחים וגם

אויף סוכות

(ספר פלאי הצדיקים לר' שושן הכהן)

עכשיו שעומדת בנסיון, והיתה לך מסירת-נפש בשביל לקיים מצוה סוכה

מסופר על רבי לוי יצחק מברדיטשוב צ"ל:

מעשה וכבר הגיע זמן קצר לפני חג הסוכות ובברדיטשוב אין אתרוג. מחכה הצדיק ר' לוי יצחק, מחכה גם כל הקהל - ואתרוג אין. ציוה הצדיק לילך לפשרת דרכים אולי יפגשו מי שהוא ואתרוג בידו. הלכו ופגשו ביהודי אחד הנוסע לביתו ואתרוג מהודר בידו, אלא שביתו - לא בברדיטשוב, אלא בעיר אחרת הרחק משם. הוא רק עובר דרך ברדיטשוב.

נטלוהו ליהודי והביאוהו להצדיק. התחיל הצדיק להפציר בו שיחוג את חג הסוכות בברדיטשוב, בשביל לזכות במצוה אתרוג את כל הקהל הקדוש הברדיצ'ובי, וגם אותו, את ר' לוי יצחק, בעצמו. והיהודי אינו מסכים. הוא נוסע ליום-טוב לבני ביתו, ואין זה יבטל פתאום שמחת יום טוב מהם וממנו? הבטיח לו הצדיק עושר ובנים, והיהודי בשל. יש לו, ב"ה, גם עושר וגם בנים, ואינו זקוק עוד.

אמר הצדיק: אם תמלא בקשתי הריני מבטיחך שתהיה "עמי במחיצתי" לעולם-הבא. מששמע היהודי כך - הסכים לבקשת הצדיק, ונשאר בברדיטשוב לימי הסוכות.

שמח הצדיק, שמח כל הקהל ואף היהודי שמח. ופקודה חשאית יצאה מאת הצדיק לכל בני ברדיטשוב שלא יתנו לאותו היהודי לישב בסוכה. אין איש יודע על שום מה, אבל גזירת הצדיק חזקה עליהם.

משהגיע ליל יום טוב ראשון של חג, ואותו יהודי בא מבית-הכנסת להאכסניה שלו, מצא בחדרו ששכר לו בבית האכסניה נרות, יין לקידוש, חלות ושולחן-ערוך.

תמה האורח: כלום אין לבעל-האכסניה, יהודי

בעניני סוכה ורק אח"כ בפרק שלישי מתחיל לולב הגזול וכו' ומדוע?

הנה לשון השאלות דרב אחאי (קס"ט) דמחייב בית ישראל למעבד מטללתא ומיתב ביה שבעה יומי דכתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים - בסוכות תשבו שבעת ימים, ומדייקים מדבריו שיש שתי מצוות א. עשיית הסוכה ב. ישיבה בסוכה,

ושיית הירושלמי הוא שאם אדם עושה סוכה מברך ברכה על עשיית הסוכה ולמרות שעשיית הסוכה הוא רק הכשר מצוה אבל היות שההכנה הזאת כתוב מפורש בתורה - חג הסוכות תעשה לך וכתבו המפרשים שהיות וכתוב "ההכנה" בתורה מפורש א"כ יש בו גם הגדר שמצוה בו יותר מבשולחו.

היוצא מזה כי עשיית הסוכה קודמת בזמן עשייתה

כשר, סוכה? יצא אל החצר, ומצא סוכה ערוכה כהלכתה, והבעל-הבית עם כל בנייהבית מוסבים שם אל השולחן.

רצה האורח להכנס גם הוא אל הסוכה, ולא הניחוהו. מדוע ולמה? אין אומר ואין דברים. לאו - וחסל. הלך אל השכנים שברחוב ומצאם כשהם יושבים כל אחד ואחד בסוכתו. הפציר בהם לתת גם לו לישב בסוכה, ולא נענה.

סוף סוף נתגלה לו הדבר, שגזירת הצדיק היא זו. מיד רץ בבהלה רבה אל הצדיק: מה זאת, מה פשעי ומה חטאתי? אמר לו הצדיק: אם תמחל לי אותה הבטחה שהבטחתיך בדבר העולם-הבא, אצוה תיכף שיניחוך לישב בסוכה...

נדהם האורח. נדהם, משתאה ומחירש. מה לעשות? מן הצד האחד - הבטחת הצדיק להיות "עמי במחיצתי" בעולם-הבא, ומן הצד השני - מצוה לישב בסוכה.

לבסוף החליט. הסוכה הכריעה. וכי סלקא דעתך שיהודי שכמוהו, שכל ימיו קיים מצוה סוכה כהלכתה, לא ישב השתא בסוכה? אפשר כל ישראל ישבו בסוכות והוא יאכל בבית, כגוי, להבדיל?

מחל לו היהודי להצדיק את הבטחתו. מחל, ונתן לו, על פי דרישת הצדיק, גם תקיעת כף על מחילתו, והלך לישב בסוכה.

כשעבר החג שלח הצדיק לקרוא לאותו יהודי. עכשיו - אמר לו הצדיק - אני מחזיר לך את הבטחתי. להודיעך, בני, שלא רציתי שתזכה בעולם-הבא מן ההפקר, בדרך סחר-מכר. רציתי שתזכה בכך במעשיך. לפיכך גלגלתי את הדברים להביאך לידי ניסיון במצוה סוכה. עכשיו שעומדת בנסיון, והיתה לך מסירת-נפש בשביל לקיים מצוה סוכה, עכשיו מגיע לך באמת שתהיה "עמי במחיצתי" לעולם-הבא.

(מספר סיפורי חסידים)

"מין מין, אולי רק עכשיו נהג כן, וי"ל שהם ב"ש וב"ה באו לבקר את ר' יוחנן כיון שהיה חולה, וחולים ומשמישיהם פטורים מן הסוכה א"כ בפעם הזאת שבאו לבקר היה פטור אף הוא אבל אם כשהיה בריא ג"כ נהג כן אז לא קיים מצוה סוכה.

חג הסוכות תעשה מוגרנד ומיקבך יש להבין הרי בכל מצוה יש ענין של זה קלי ואנהו - שדרשו חז"ל התנאה לפניו במצוות וא"כ מדוע במצוה סוכה אמרה תורה לקחת סכך מפסולת גורן ויקב?

ויש לתרץ לפי מה שכתבו בספה"ק שסוכות הוא זמן של תשובה מאהבה והעבירות שהם היו עד עכשיו פסולת נהפכים למצוות וזכויות לכך גם בענין הסכך נעשה מהפסולת "מצוות".

(חידושי הרי"ם)

ומות בהר... והאסף אל עמך כאשר מת אהרן אחיך. (פ' האזינו)

יש להבין מה הכפל הלשון "ומות" - והאסף: הרי זה דבר אחד.

ויש לפרש עפ"י מה שאמרו חז"ל שהתאוה משה וחמד מיתת אהרן, והנה באותו יום בשבוע, שחל בו מיתת אהרן - ר"ח מנ"א - באותו יום חל ג"כ יום האושפיזין של אהרן שזה יום החמישי של סוכות בחג האסיף זמן שמחתנו ולזה נתאוה משה רבנו שגם יזכה שיום האושפיזין שלו יחול ביום פטירתו והסכים ה' על בקשתו, וזה הפירוש ומות בהר - יום המיתה, והאסף אל עמך כאשר חל חג האסיף ויבא בסוכה כאורח ואושפיזא כאשר מת אהרן יואסף אל עמיו שגם הוא בא בחג האסיף כאושפיזא, וכן אצל דוד המלך שמת בחג השבועות ובאותו יום בשבוע חל נמי אושפיזא שלו.

(ר' מרדכי דוד מדאמבראווא)

בסוכות תשבו שבעת ימים.

ר"ת תשבי שמו של אליהו הנביא שיבא לבשר על הגאולה השלמה, נרמז בזה שע"י מצוה ישיבת סוכה וכל המצוות התלויות בחג הזה בשמחה כמ"ש ושמחת בחגך נוטה למהר הגאולה וזה נרמז בתהלים בפסוק ויהי בשלום סוכו ומעונתו בציון שאם קיים מצוה סוכה בשלימות זה יגרום שיחזור מעונתו לציון בב"א.

(מדבר יהודה)

בסוכות תשבו... כל האורח בישראל ישבו בסוכות. להבין כפל הלשון יש לומר בדרך מליצה כי יש החושבים שחז"ל נעשה בשביל לצאת לביקורים אל הקרובים ואח"כ הקרובים רוצים להחזיר הביקור וגרם לכך שבמקום לישב וללמוד בסוכה כמו שהיה באמת כוונת התורה שישבו ויתבוננו במצוות ה' מחפשים איך לבלות את ימי חוה"מ וגרם ביטול תורה מרובה, ולכן רמזה תורה בסוכות תשבו כל השבעת ימים ולא תסובכו את העיר ללכת לביקורים ואז תגרמו לזה שכל האורח בישראל ג"כ יישב וילמד בסוכה ולא יצטרך להחזיר הביקור ויהיה נחת רוח למעלה ולמטה.

(שם)

חג הסוכות תעשה לך באספך מוגרנד ומיקבך

באמת הסוכה שהוא זכר לעניי כבוד היה בצאתם ממצרים בחודש ניסן אבל לא ציונו ה' לעשות אז סוכה כדי שיהיה ניכר שנעשה לשם סוכה בזמן שאין דרך בני אדם לישב בסוכה חוץ לביתו כי אז כבר מתחיל החורף.

עוד מרמז מצוה סוכה שהוא אחר שמלא האדם את אוצרותיו לכל השנה עם שפע של תבואה שגדל במשך הקיץ ללמד אותו איך להתנהג כשיש לו שפע רב מן השמים, הנה אמרו חז"ל בחגיגה ט יאה עניותא ליהודאי כי ברוז סומקא לסוסיא חיוורא ואמר הרה"צ מרפמישלאן זי"ע הרי המנהג לקשט את הסוסים רק כשיוצאים אתם לרחוב אבל בתוך הרפת שלהם אין מקשטים אותם בקישוט האדום וכך צריך להיות מש"כ שהעניות יפה לישראל רק כלפי חוץ שהאנשים מבחוץ יחשבו שעניות שורה בישראל אבל באמת כלפי פנים בתוך הבית צריך

לפני הזמן שמקיים לקחת הד' מינים שזמנה ביו"ט הראשון בבוקר, משא"כ עשיית הסוכה חייבת להיות קודם יו"ט ולכן התנא התחיל קודם במשנה דיני סוכה שעשייתה היא כמה ימים לפני חג הסוכות ואח"כ דיני ד' מינים שקיומה הוא ביו"ט בבוקר.

(הגרי"ש אלישיב זצ"ל)

ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית

בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין, אמרו ב"ה לב"ש לא כך היה מעשה שהלכו זקני ב"ש וזקני ב"ה לבקר את ר' יוחנן בן החורני ומצאוהו יושב ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ולא אמרו לו דבר, אמרו להם ב"ש משם ראייה? אף הם אמרו לו אם כך היית נוהג לא קיימת מצוה סוכה מימך, יש להבין מה שאמרו לו הלשון "אם כך היית נוהג" הרי הם ראו אותו איך שנוהג וכן מה הלשון

לא להוציא כסף עבור מצוות, ולכן לא בונים סוכה בחצר כדי שלא יבואו אורחים, ועל הגג הם רוצים לחסוך דפנות ויש דין גוד אסיק מחיצתא שמחיצות הבית נחשבות שעולות למעלה בהמשך וא"כ על הגג לא צריך דפנות כי הקירות החיצוניות של הבית עולות למעלה כאילו יש מחיצות ולא צריך רק סכך וא"כ כשהקב"ה מוציא חמה אז שם בתוך הסוכה אין צל, וחם שם מאוד כי הדפנות אינם במציאות והם רק כשרים להלכה של גוד אסיק מחיצתא, כי אין הם רוצים להוציא כסף לקנות מחיצות, ולכן הם לא יכולים לסבול החום ובוועטים ויוצאים.

(דברי יואל)

סוכה וארבעה מינים

בתורה הק' מוזכר קודם הד' מינים - ולקחתם לכם ביום הראשון וכו' ואח"כ כתיב בסוכות תשבו שבעת ימים, ואילו התנא במסכת סוכה מתחיל

להיות שפע רב וכל טוב ולזה מרמז מצות סוכה מבחוץ רואים הסכך שהוא מפסולת גורן ויקב וגם הדפנות עשויות מדברים קלים - קרשים - אבל מבפנים היא מקושטת וממולאת בשבעת המינים שנשתבחו בהם ארץ ישראל וכל מיני קישוטים נוספים, וזה לדעת כי ברכת ה' היא תעשיר דוקא בפנים ולא כלפי חוץ כי אז ח"ו עושר שמור לבעליו לרעתו.

(שם)

באספך מוגרן ומיקבך

בא הרמז ללמדך שאפילו יש לך כל טוב אל תראה בחוץ כמו"ש יעקב לבניו למה תתראו. ויש לצרף כאן המעשה כשהצמח צדק נסע לחתונת בנו ורצו החסידים להחליף את העגלה שהיתה רעועה מאוד בעגלה חדשה חזקה והוא לא הסכים והסביר להם שאפילו שה' השפיע לו שפע רב רוצה הוא שכמו שהוא שמח בן ישמחו כולם ואפילו השונאים שלו ישמחו שיחשבו שאין לו אפשרות להחליף העגלה ליותר טובה, ולכן ציוותה התורה לעשות סוכה מפסולת גורן ויקב שכלפי חוץ לא להראות את עושרו.

(שם)

ושמחת בחגך

הקדמונים חוקרים. למה צוה לעשות רק זכר לעניי הכבוד שהיה להם במדבר. הלא היו להם עוד שני דברים במדבר. והם "מן ובאר". למה לא צוה הקב"ה לעשות זכר גם לשני דברים אלה כמו לשלישי עניי הכבוד?

ונ"ל הרב חיד"א

זצ"ל בשם הרב צמח דוד. דגם הבאר היה בו טעם כל המשקין כפי רצון האדם. כמו שהמון היה בו טעם כל המאכלים. אם כן כיון שנצטוונו בשמחת החג בבשר ויין ושאר מטעמים. הנה יש זכר למן ולבאר. (בני ישישכר)

המצוה הכי קשה

שאלו פעם להגאון מוה"ל זצ"ל איזו מצווה קשה לקיימה יותר מכל מצוות התורה?

השיב הגאון: שחקך ודרש היטב ונתת רב לו

שמצוות שמחת החג היא המצווה שקיומה קשה יותר מקיומן של כל מצוות התורה. כאשר החיוב מוטל על כל בן ישראל בשמחת ימי החג להיות שמח וטוב לב בכל הימים ובכל הלילות הללו. ללא כל הפסק אף לרגע. ולא עוד. אלא אסור להניח בכל הזמן ההוא שיעלה על דעתו שום מחשבה והרהור של דאגה בכל ענין שבעולם. ושום צער ויגון שלא יתערב בשמחתו ויבטלנו משמחה. ולזה צריך ונחזיק הרגל. לחזק השמחה בלב כעבודה גדולה. וכן נעשה ונוכח להתחזק בשמחה.

(ברכת חיים)

זמן שמחתנו

בכל יום מימי חג הסוכות זוכים אנו לבואם של שבעת הרועים לסוכה. ומאחר שכינסו לצדיקים נאה להם ונאה לעולם. לפיכך חג הסוכות הוא זמן שמחתנו. שהרי אין לך שמחה גדולה מזו של כינוס שבעת הרועים לסוכתו של כל אחד ואחד מישראל.

(מדבר קדש)

הכנת מקום מיוחד לאושפיזין

המקובלים נוהגים ע"פ הארז"ל לסדר מקום לאושפיזין ולאמר הנוסח "תיבו אושפיזין עילאין וכו' ואתא בחדי"א. שיכין כסא מפואר כמו כסא של אליהו וכדומה. לכבד את האושפיזין.

פעם בא איש אחד מארץ ישראל לבעל האוהב

ישראל מאפטא זי"ע וסיפר שראה את החיד"א כשהוא מוכן כסא מפואר כנ"ל עבור האושפיזין. ואמר הרה"ק אילולי באתי לעולם הזה רק לשמוע דבר זה דינו. ומאז היה נוהג אף הוא להכין כסא מפואר עבור האושפיזין. ואיש לא ישב עליו.

ברופשיין נהגו שהכינו שבע כסאות מפוארים עבור האושפיזין ואיש לא ישב עליהם. כן נהג הרה"ק מרופשיין ויוצאי חציו. וטעם הדבר. שבכל לילה באים כל האושפיזין. אלא שסדר הדבר הוא שהאושפיזין של אותו יום הוא נכנס ראשון ואח"כ נכנסים ששת האחרים לפי הסדר. למשל ביום א' אברהם ואח"כ יצחק וכו' וכך ע"ז הסדר. כמו"כ היו מדליקין שבעה נרות לכבודם.

הרה"ק ר' מרדכי מטשערנאביל זי"ע קרא לבניו ע"ש הרועים האושפיזין: רבי אהרן מטשערנאביל. רבי אברהם מטריסק. רבי יצחק מסקווירא. רבי יעקב ישראל מטשערקאס. רבי משה מקרוסמטשוב. רבי דוד מטולנא. שאלו את הרבי מטולנא למה לא קרא גם שם יוסף. והשיב שהוא סוד גדול ומאבותי קיבלתי טעם נכון. שיש מחלוקת בדבר האושפיזין אצל יוסף אם הוא קודם למשה ואהרן או אחריהם. לכך לא קרא שם יוסף.

סיפרו להרה"ק מקאצק זי"ע על צדיק אחד שאמר שהוא רואה את האושפיזין אצלו

שמיני עצרת

שמעתי משמיה של הרה"צ מצאנא זי"ע עה"פ ביום השמיני עצרת תהיה לכם. שלכן נקרא שמחת תורה בשם עצרת כי יום זה הוא האוצר שבו כלולים התפילות ובקשות דמעות והרהורי התשובה של ימים הנוראים. וכל הישועות והרפואות ונחמות שפעלו ישראל בימים אלו.

(בספר חיים)

שמעתי מפ"ק זקני מו"ר ז"ל בשם רבו הרבי ר' בונם ז"ל. שהזהיר להחסידים ביום שמיני עצרת שיתפללו הכל בציבור. בזה יתקנו כל התפילות יחידים אשר התפללו בכל השנה.

(שפתי צדיק)

בפיוט מערבי. פונים מסוכה לביתם לישב צוקן להשם הקשב.

וקשה מאי זה מעליותא ושבח לישראל שפונים מסוכה לישב בבית. וי"ל עפ"י הידוע דסוכה היא

רפואה בזכות קישוט הסוכה

חסיד אחד היה נוהג ליפות את סוכתו באופן נפלא מאוד. והיה מוציא על מצווה זו ממון רב. בכל שנה ושנה היה הולך ומוסיף בניי הסוכה. וכל דבר יפה שהיה רואה קנה והכניס לסוכתו.

פעם אחת נפלה דליקה וכל סוכתו נשרפה ל"ע. ויצטער החסיד צער רב ומרוב צערו נהיה חולה רח"ל. ביקש החסיד שיתנו לו מהאחרונות שהיה תלוי בסוכה. למען יריח בו ותשוב נפשו. הריח בו ושקע בתרדמה גדולה. ויחלום והנה הוא רואה את מרן הבעש"ט הק' זי"ע שאמר לו יען שהיה נזהר לקיים מצוות "זה קלי ואנוהו" - התנאה לפניו במצוות לימדה עליו מצוות סוכה בעצמה זכות בעולם העליון. ופסקו בב"ד של מעלה שהמלאך רפאל בעצמו ילך וירפא אותו. וגם יתן לו עושר גדול ויזכה לרוב נחת מצאצאיו. וכן היה. החסיד הקין משנתו בריא ושלם וכל ההבטחות שנתנו לו בחלומו נתקיימו ובכל אשר פנה הצליח.

(עולם החסידות)

הכנסת אורחים בסוכה

הא דמצנינו בזוהר הק' וספרי מוסר שהחמירו מאוד בחג הסוכות להכניס אורחים יותר מכל מועדי ה' י"ל הטעם לפי שע"י הכנסת אורחים

של אברהם אבינו זכינו למצוות סוכה. דאיתא במדרש דע"י שאמר אברהם אבינו ע"ה והשענו תחת העץ אמר הקב"ה בזכות זה יזכו בניך לעצי סוכה

(קרבן העני)

בסוכות תשבו שבעת ימים וגו'.

בסוכות תשבו שבעת ימים וגו' ר"ת בשת כי צריך להתבייש מקדושת הסוכה. כי איך ימצא את לבו איש המלוכלך בבזיון עוונותיו ליכנס ראשו ורובו במצווה חשובה כזו אשר גם עצי הסוכה

קודש המה. והוא יושב בצילא דמהימנותא. אך התיקון לזה אם יכניס עניים לתוך סוכתו ויעסוק במצוות גמילות חסדים לכבוד אושפיזין עילאין קדישין ויתחזק במידת אברהם אבינו הנקרא אורח. אז כלי האו"י וכל לגשת אל הקודש. כי גדולה מצוות צדקה ואז אינו צריך להתבייש וראוי לו לישב בסוכה. וזה שרמזו הכתוב בסוכות תשבו שבעת ימים כל האורח פי' שיש בו מידת אברהם אבינו הנקרא איתן האורח.

(שם)

כל ישראל ראויין לישב בסוכה אחת

אמר הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע אודות לישב בסוכה גם עם אנשים פשוטים ומגושמים. וצריכין להיות סבלן לזה. כי גם הקב"ה סבלן הוא ע"ד אומרו נושא עוון וכו' ולעתיד בסוכה של לוויתן עתידים צדיקים לישב בעטרותיהם כל אבות העולם וצדיקי וחסידי כל דור ודור. וגם אני אדחוק עצמי לישב שם. ויבוא מי להוציאנו משם לומר: מה עבד כאן איש מגושם? איש אמרו: גם בסוכתי היו יושבין גם אנשים פשוטים ומגושמים - וסבלתי. ע"כ דברי קדשו ודבריו פי חכם חן.

(עשר אורות - מערכת ג' נ"ו)

בסוכה. ועל כך השיב הרה"ק מקאצק. אני אינני רואה אותם אבל אני מאמין לדברי חז"ל שהאושפיזין באים אלינו לסוכה. ובאמונה הזאת רואים יותר ממה שרואים בעינים דאמונה גדולה יותר מראיה.

הסוכה מצלת מן המזיקים.

השם משמואל הביא בשם אביו הרה"ק האבני נזר זי"ע חידוש. והוא שבחג הסוכות די בקריאת פרשה ראשונה של קריאת שמע בלבד כמו כליל שימורים.

פרנסה לכל השנה.

ונראה לפרש דברי המשנה: מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית. שהמשנה באה לרמז זכותה של הסוכה שעל ידה נשפע שפע פרנסה לכל השנה. והוא שעל ידי ישיבה ראשו ורובו בסוכה. אז שולחנו בתוך הבית נשפע פרנסה ועשירות המרומז בשולחנו בתוך הבית. אף כשיושב בביתו בכל ימות השנה.

(תפארת שלמה)

המצטער - פטור מן הסוכה.

מי שיש לו צער חס ושלום. נפטור מן הצער על ידי שמקיים מצוות סוכה

(צמח צדיק)